

рішень щодо вирішення конфлікту на малому підприємстві, обмеження числа учасників конфлікту, накопичення інформації та ретельний аналіз ситуації, а також вибір альтернативного рішення з метою вирішення та управління конфліктною ситуацією.

Висновки. Отже, можна стверджувати, що управління конфліктами на підприємствах малого бізнесу є цілеспрямованим впливом на процеси конфліктної взаємодії. Причини трудових спорів у більшості випадків лежать в економічній площині, а кількість зареєстрованих трудових спорів зростає досить стрімко. Це означає, що рівень невдоволення працівників сфери малого бізнесу посилюється. Об'єктивними причинами виникнення колективних конфліктів на підприємствах малого бізнесу залишаються відсутність обігових коштів, недостатні обсяги замовлень продукції та невисокий рівень завантаженості виробничих потужностей, втрата ринків збуту готової продукції та низький попит на окремі види продукції, недостатні обсяги інвестицій на модернізацію і перепрофілювання підприємств, несвоєчасність розрахунків контрагентів за отриману продукцію та недобросовісна конкуренція. Тому сьогодні метою процесу управління конфліктами є забезпечення економічного розвитку малого підприємництва та мінімізування негативних наслідків конфліктних ситуацій.

Перспективами подальших пошуків у даному науковому напрямку може бути вивчення основних етапів розвитку конфліктних ситуацій на підприємствах малого бізнесу, дослідження перспектив та проблемних моментів розвитку малого бізнесу в Україні, а також вивчення досвіду провідних європейських країн у сфері розв'язання конфліктних ситуацій підприємствами малого бізнесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрушків Б.М. Стратегічне управління інноваційним розвитком підприємства : [навч. посіб.] / Б.М. Андрушків, Л.Я. Малюта. – Тернопіль : ТНТУ, 2010. – 230 с.
2. Абрамова І.М. Проблеми розвитку підприємництва в Україні / І.М. Абрамова, І.О. Пенська // *Фінанси України*. – 2013. – № 4. – С. 20–24.
3. Варналій З.С. *Мале підприємництво: основи теорії та практики* / З.С. Варналій. – К. : Знання ; КОО, 2011. – 277 с.
4. Кирич Н.Б. Диверсифікаційні засоби забезпечення стабільного розвитку переробних підприємств в умовах економічних трансформацій / [Н.Б. Кирич, І.А. Кінаш, О.Б. Погайдак]. – Тернопіль : ТНТУ ім. І. Пулюя, 2010. – 524 с.
5. Козаченко Г.В. Аналіз диверсифікації діяльності підприємств малого бізнесу / Г.В. Козаченко, Д.А. Комісаренко // *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. – 2014. – № 7(56). – С. 148–153.
6. Комісаренко Д.А. Способи розвитку підприємств малого бізнесу / Д.А. Комісаренко // *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. – 2014. – № 4(74). – С. 130–138.
7. Узунов В. Ідентифікація підприємницької моделі України / В. Узунов // *Схід*. – 2013. – № 4(41). – С. 7–13.
8. Статистичне дослідження розвитку підприємств малого бізнесу у регіонах України за період 2012–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
9. Основні вимоги, висунуті у колективних спорах найманими працівниками підприємств малого бізнесу України щодо заробітної плати у 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nspp.gov.ua.
10. Кількість колективних трудових спорів на малих підприємствах Тернопільської області у динаміці 2012–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nsppteropol.at.ua>.
11. Кількість колективних трудових спорів на малих підприємствах Львівської області у динаміці 2012–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nspp-lviv.at.ua>.

УДК 658.5

Теплюк М.А.

*аспірантка кафедри економіки підприємства
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТА ТАКСОНОМІЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

У статті проаналізовано ресурсні підходи до питання визначення таксономії ресурсів підприємства. Сформовано сучасні підходи та зазначено їх важливість для підвищення ефективності ресурсного забезпечення діяльності підприємства. Проведено аналіз важливості стратегічних ресурсів в просторовій та часовій категоріях.

Ключові слова: ресурси, стратегічні ресурси, стратегічне управління, ресурсний підхід, класифікація ресурсів, трансцендентні ресурси.

Теплюк М.А. СУЩНОСТНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА И ТАКСОНОМИЯ РЕСУРСОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье проанализированы ресурсные подходы к вопросу определения таксономии ресурсов предприятия. Сформированы современные подходы с указанием их значимости для повышения эффективности ресурсного обеспечения деятельности предприятия. Проведен анализ стратегических ресурсов в пространственной и часовой категориях.

Ключевые слова: ресурсы, стратегические ресурсы, стратегия управления, ресурсный подход, классификация ресурсов, трансцендентные ресурсы.

Теплюк М. А. THE ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF RESOURCES ENTERPRISE

In the article the modern approaches to the determination taxonomy enterprise resources, as well as evaluating their importance and efficiency. Definition of indicated resources and main components. It also presents its own definition of «strategic resources of the enterprise» and its classification. Developed a simulation model for management of strategic resources.

Key words: resources, resources of the enterprise, strategic resources, strategic management, resource-based approach.

Постановка проблеми. В останні роки в економіці набуває сили напрям, який можна вважати

альтернативою не тільки неокласичній теорії, а й новому інституціоналізму – ресурсно-орієнтований

підхід. Така тенденція, безперечно, зумовлена турбулентністю конкурентного середовища. Значне місце в сучасних умовах господарювання належить проблемі ефективності управління ресурсами, що значною мірою визначає особливості формування тактики та стратегії розвитку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні теоретичні аспекти визначення сутнісної характеристик ресурсів підприємства сформульовані та опрацьовані у працях таких економістів, як: Дж. Акерлоф, Л. Абалкін, В. Авдеєнко, Р. Акбердін Дж. Барні, Б. Вернерфельт, Дж. Колліз, С. Монтомери, Р. Грант, Й. Руус, С. Пайк, Л. Фернстром, В. Андрійчук, Р. Білоусов, Г. Бабков, П. Борщевський, І. Бузько, Ю. Василенко, С. Волощук, Е. Горбунов, В. Гончаров, А. Задоя, А. Ігнатівський, Р. Колосова, В. Лаврененко, Є. Смірнов, Е. Фігурнов, С. Хейнман, Д. Черніков, Г. Швиданенко, Н. Шевчук, В. Шиян, С. Шкарабан та ін.

Мета статті полягає у дослідженні етимологічної сутності категорії «ресурси», а також їх складових, що дозволить уніфікувати підходи до визначення суті ресурсів підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні ринкові умови вимагають від підприємств швидкого прийняття управлінських рішень щодо визначення обсягів виробництва, обрання цільових ринків реалізації продукції, що передбачає ефективне використання всіх видів ресурсів підприємства та обґрунтування їх оптимальної структури, яка значною мірою впливає на фінансову результативність діяльності підприємства. Сьогодні домінуючим поглядом на стратегічне управління підприємством є ресурсна теорія, що ґрунтується на концепції економічної ренти і погляді на компанію як на портфель здібностей і компетенцій. Початок розвитку цієї теорії можемо спостерігати ще в античних працях Аристотеля, якого, на нашу думку, можна назвати «батьком» сучасних ресурсних тлумачень. Безперечно, давши поштовх для подальшого дослідження проблематики ресурсів, він зацікавив багатьох вчених, які, в свою чергу, сформували погляди на природу ресурсів, їх роль у процесах виробництва, споживання та раціонального використання.

Для підприємств будь-якої форми господарювання та незалежно від галузі функціонування, основоположним компонентом його існування є ресурси. Саме тому науковцями ресурсам підприємства надається достатньо багато уваги при стратегічному управлінні підприємством. Проте питання щодо визначення сутності та ролі ресурсів у стратегічному управлінні підприємствами, на наш погляд, останнім часом потребує значного переосмислення та уточнення. В працях науковців, можемо спостерігати певні розбіжності у тлумаченні сутності категорії «ресурси». Така ситуація спричинена тим, що деякі вчені не розмежовують поняття активів з ресурсами та капіталом підприємства. За таких обставин вважаємо доцільним провести критичний аналіз еволюції трактування поняття «ресурси».

За етимологічною суттю термін «ресурси» (*фр. ressource – допоміжний засіб*) трактується як основні елементи виробничого потенціалу, які має в розпорядженні система і які використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку. Але серед науковців ми прослідкували певну неузгодженість у тлумаченні поняття «ресурси підприємства». [1]

Вважаємо за доцільне «ресурси» трактувати як економічну категорію, що являє у собі сукупність матеріальних і нематеріальних факторів та засо-

бів, що безперечно забезпечують функціонування суспільного виробництва та безперервний процес суспільного виробництва і відтворення. Ефективне формування та використання ресурсів підприємства впливає на формування конкурентних переваг, що надає певної ексклюзивності підприємству. У 1980-х роках набуває популярності ресурсний підхід, який спрямований на задоволення стратегічного управління підприємством за рахунок ефективного та раціонального використання ресурсів підприємства [2].

За результатами дослідження еволюції ресурсного підходу ми вважаємо доцільним виділити основні етапи розвитку.

Таким чином, дефініція «ресурси» є економічною категорією, з якою пов'язаний ряд споріднених понять «ресурси підприємства», «стратегічні ресурси».

Ресурси підприємства є необхідною складовою будь-якої виробничої системи. Усі елементи виробничої системи функціонують з єдиною загальною метою – розроблення, проектування, виготовлення необхідної продукції. У зв'язку з різноманітністю ресурсів, по-різному використовуваних в процесі виробництва, виникає необхідність удосконалення, їх класифікації: фінансові, матеріальні, споживчі, організаційні, людські

Окремою складовою вважаємо доцільним виділити управлінські ресурси – вони також належать компанії, включають структури управління підприємством та систему управління ресурсним забезпеченням діяльності підприємства, а також за рахунок такої складової, як адміністративні ресурси, безперечно, мають можливість впливати на розвиток підприємства, забезпечувати підприємство рідкісними видами ресурсів, або стимулювати інноваційний розвиток ресурсного симбіозу (табл. 2.).

Серед усієї сукупності ресурсів окремо виділяють категорію «стратегічні ресурси», що є основою формування організаційних знань, досвіду і навиків, які мають найбільший вплив на формування стійких конкурентних переваг. Нині спостерігається інтенсивна пропозиція різних ресурсів, і, як наслідок, основна увага в ресурсних стратегіях приділяється вибору найпривабливіших ринків, що характеризуються широким набором варіантів «ціна – якість», поєднанням взаємодоповнюючих ресурсів, географічною різноманітністю тощо. Незалежно від середовища функціонування підприємства особливим стратегічним ресурсом для будь-якого суб'єкта господарської діяльності в розрізі реляційної концепції є час, але, узгоджуючи цю догму з філософськими законами, вважаємо доцільним проводити поділ ресурсів на категорії «простір» і «час».

Просторові ресурси носять характер активів підприємства, що включає в себе виробничі приміщення, території підприємства, системи комунікацій, можливості їх удосконалення та розширення.

Часові ресурси являють собою фонд часу, який використовує система або підсистема підприємства для реалізації поставлених цілей, заради яких вона існує. Ці ресурси тісно пов'язані з використанням технічних, технологічних та інтелектуальних ресурсів підприємства.

Деякі науковці здійснюють поділ ресурсів на зовнішні та внутрішні, якими безпосередньо володіє підприємство. Такий поділ вчені інколи використовують і при розподілі стратегічних ресурсів підприємства [2]. Але ми вважаємо, що з кожної групи стратегічних ресурсів можна виділити як внутрішні, так і зовнішні ресурси. Щоб уникнути такої плута-

Таблиця 1

Етимологія розвитку ресурсного підходу

Етап	Тлумачення	Напрями подальшого розвитку
1. Визначення ролі ресурсів як фактора виробництва з урахуванням джерел капіталу та ренти (Д. Рікардо, Т. Мальтус, К. Маркс, А. Маршал, Й. Шумпетер)	Початком розвитку даного етапу доцільно вважали XIX ст., де К. Марксом було сформовано ресурсну триаду, яка включала в себе такі фактори, як: праця, капітал, земля. Також в цей період в науковий обіг були введені поняття «ресурси» та «рента». Вже у XX ст. було виділено чотири фактори виробництва: земля, капітал, праця, підприємство. Д. Рікардо, розглядаючи ресурси, ввів нове поняття «рикардіанська рента». Шумпетер розширив визначення, і сформував «шумпетерську ренту»	Р. Макадо та У. Шульц зазначили, що головним аспектом ресурсної та процесної школи є створення конкурентних переваг – альтернативні механізми створення ренти: «збір ресурсів», і «розвиток організаційної здатності»
2. Формування ресурсного підходу у розрізі ресурсно-орієнтованої теорії в межах теорії фірми (Е. Пенроуз, Д. Річардсон, В. Вернерфельт, Р. Рамельт, Н. Фосс)	Даний етап характеризується введенням терміна «здатність», розуміючи під цим знання, уміння та досвід що дозволяють здійснювати різні види діяльності. Науковці вважали, що фірма – це є неподільний фонд виробничих фізичних та людських ресурсів, які можуть існувати лише в безперервному поєднанні. Вчені зазначали, що єдиним варіантом існування фірми є можливість нагромадження організацією унікальних ресурсів	В 1978 р. вченими Д. Пфеффером та Г. Салансіком було пояснено феномен виникнення міжфірмових мережових відносин у соціології, а також операціоналізації стратегії корпоративної диверсифікації, запропонованою Дж. Махоні та Д. Пандіаном, що сприяло поштовху до формування теорії ресурсної залежності
3. Формування основних понять у стратегічному управлінні (Р. Грант, Г. Хемел, К. Прахалад, С. Монтгомері, В. Катькало)	Особливістю цього періоду є виникнення нової категорії, а саме «компетенції» – те, що організація робить краще за конкурентів. Подальшого розвитку набуває поглиблення основних понять ресурсної концепції. Головна ідея полягає в тому, що конкурентні переваги організації визначаються володінням унікальними ресурсами та управлінською здатністю	Науковцями було сформовано концепцію динамічної здатності, де головною особливістю є дослідження проблем управління знаннями як цінного ресурсу фірми
4. Застосування ресурсного підходу в соціологічно-політичних дослідженнях (П. Бурдьє, І. Смородін, Н. Тихонова, В. Радаєв)	Сформовано нову теорію, а саме теорію «соціального обміну», де характерною особливістю є вертикальна стратифікація владних можливостей. Впливає нова триада, де зазначено, що ресурси – джерело влади в специфічній триаді «здібності, позиція володаря ресурсів, ліквідність ресурсів»	Характерною особливістю є розвиток теорій ресурсної залежності: дослідження Б. Грея та О. Третяка спектру мережових форм, а також обґрунтування стратегій зниження залежностей
4. Модернізація економічних засад ресурсного підходу під впливом інтелектуалізації (А. Урсул, Р. Абдеев, О. Скаленко, І. Юзвішін)	Було розвинуто дослідження фундаментального та закономірного взаємозв'язку інформатизації та інтелектуалізації в процесах глобалізації. Створюється нова триада «інтелект, інформація, інновація», що в поєднанні складає певний резерв соціально-економічного розвитку суспільства в цілому	Цей етап слугував виникненню та розвитку інтелектуальних ресурсів з залученням інноваційних процесів. Такий тандем дозволить підвищити ефективність діяльності підприємства
5. Трансформація та формування ресурсів в умовах забезпечення економічної безпеки підприємства (П. Самуельсон, Дж. Хікс, С. Фішер, М. Фрідман, О. Ареф'єва, В. Геєць)	Бурхливий розвиток досліджень ефективного використання ресурсів підприємства, що дозволить уникнути кризових явищ та стабілізувати середовище знаходження фірми. Широко розглядають сукупність ресурсів та пов'язаних процесів на підприємстві, де визначають характерні риси і взаємозв'язки, які становлять єдину споріднену групу з відзнакою їх функціональної ролі	Розвиток поєднання та взаємозв'язку з антикризовим управлінням та управління ризиками у процесі прийняття управлінських рішень та здійснення підприємницької діяльності
6. Екологізація формування, використання та зберігання ресурсів (Н. Андреева, Д. Вальтер, Д. Тейлор, Р. Ісаак, О. Прокопенко, А. Садеков, О. Попов, С. Харічков)	Період, характерний розвитком екологічних технологій, котрі не забруднюють навколишнє середовище, а також дозволяють формувати зелений бізнес. Використання прогресивних енергоефективних технологій, зниження використання підприємствами не відновлюваних природних ресурсів та раціональне використання ресурсів, а також формування внутрішніх джерел фінансування природоохоронних заходів з підвищення якості навколишнього середовища	Взаємозв'язок з екологічним напрямком розвитку суспільства та технократизація суспільно-господарських зв'язків
7. Використання ресурсів в умовах соціальної відповідальності підприємств (Г. Алоні, П. Друкер, Д. Богиня, І. Булеєв, Н. Діденко, А. Динкін А. Колот)	Соціально відповідальне підприємство свідомо і цілеспрямовано обирає таку модель введення бізнесу, яка дасть змогу позитивно впливати на певні суспільні групи, сфери суспільної діяльності та територію. Формування та використання ресурсів підприємства відбувається у повній узгодженості з принципами ведення соціально відповідальної господарської діяльності	Характерним є державне регулювання та управління, з особливим взаємозв'язком бізнесу та держави у забезпеченні високих соціальних стандартів
8. Формування ресурсів та їх комбінацій в залежності від важливості того чи іншого ресурсу для діяльності підприємства (Й. Русс, С. Пайк, В.Т. Бусел, І.М. Реліна, Г.О. Швиданенко)	Під час проведення Римського клубу вчені звернули увагу на те, як обмеженість ресурсами впливає на діяльність підприємства та створює опір. Для адаптації та ефективного використання ресурсів на підприємстві англійськими вченими було введено поняття «ресурсний портфель». Головна думка полягає у побудові дерева ресурсів підприємства та встановленні кожному ресурсу відсоткових ваг, які дозволяють чітко побачити, які ресурси для підприємства є стратегічними, а які другорядними. За рахунок цього розуміння можливим є адаптація ресурсної системи підприємства до обмеженості ресурсів	Формування та використання ресурсного портфелю дало поштовх до подальшого розвитку та формування системи забезпечення ресурсів підприємства з урахуванням ранжування їх вагомості
9. Адаптація системи забезпечення ресурсами інноваційної діяльності підприємства за рахунок ресурсозбереження (Й. Русс, С.В. Войтко, Н.В. Шевчук, Г.О. Швиданенко)	Вчені визначають завдання побудови ефективної системи ресурсного забезпечення, вважаючи першочерговим ідентифікацію ресурсів та визначення синергійної взаємодії інноваційних процесів. Характерною особливістю є напрям до ресурсозбереження, за рахунок використання зберігаючи технологій	Даний етап дав поштовх дослідження ресурсозабезпечення з огляду на глибину, рівень деталізації інноваційних процесів.

Джерело: систематизовано та доповнено автором

нини, пропонуємо зробити поділ стратегічних ресурсів на три складові, а саме:

- Макро (Зовнішні ресурси);
- Мікро (Внутрішні ресурси);
- Мезо (Трансцендентні ресурси).

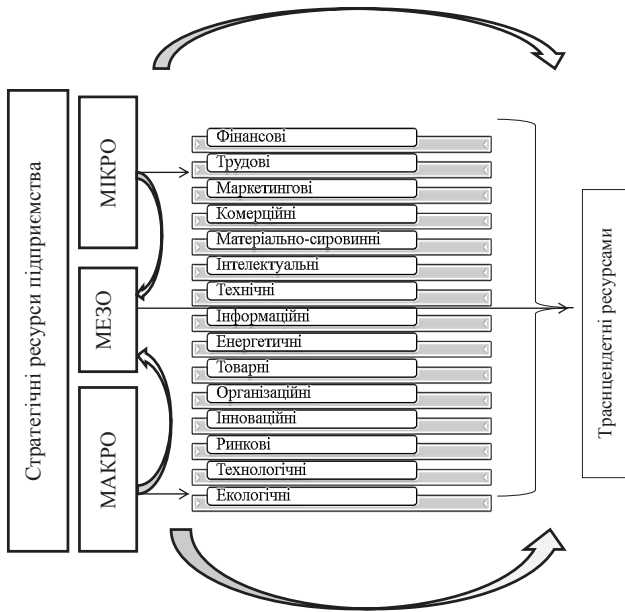

Рис. 1. Класифікація стратегічних ресурсів підприємства.

Джерело: розробка автора

В мезорівень пропонуємо включати трансцендентні ресурси, маючи на увазі взаємозв'язок ресурсів при їх переході з внутрішньо середовища до зовнішнього та навпаки (рис. 1). Згідно з проведеним

дослідженням, нами було виявлено ряд характерних властивостей, що притаманні стратегічним ресурсам:

- *Унікальність*. У ринкових умовах наявний на підприємстві вид ресурсів може вважатись стратегічним, якщо він захищений від імітації конкурентами;
- *Обмеженість ресурсів*. Наявність ресурсів при прийнятті планових рішень є основним показником потенціалу підприємства;
- *Незамінність ресурсів*. Не залежить від підприємства, але має велике значення для цінності ресурсу;
- *Ефективність ресурсів*. Стратегічно релевантністю володіють лише ті ресурси, які сприяють створенню вартості на ринку пропозиції. Після визначення ефективності ресурсів необхідно конкретизувати передумови, що забезпечують довгостроковий успіх від їх використання;
- *Гнучкість використання*. Необхідно враховувати, що при зростанні кількості специфічних для підприємства ресурсів виникає загроза втрати гнучкості їх використання.

Висновки. В умовах підвищеного ризику та мінливості умов здійснення господарської діяльності підприємства вимушені приділяти особливу увагу стратегічному аспекту їх функціонування, де ресурси підприємства виступають основою, завдяки якій підприємство здійснює свою діяльність. Ресурси підприємства являють собою джерело забезпечення протікання всіх процесів на підприємстві під час здійснення діяльності. Особливу увагу підприємству слід зосередити на стратегічних ресурсах, оскільки саме від їх кількісних та якісних характеристик залежить стратегічна позиція підприємства. З метою забезпечення ресурсами підприємства необхідно створювати управлінський апарат, котрий буде слідкувати за ефективністю використання ресурсів та забезпечити умови для соціально відповідального формування та використання всіх рівнів ресурсів.

Таблиця 2

Класифікація ресурсів

Тип ресурсу		Форма ресурсу					
		Традиційні ресурси		Ресурси інтелектуального капіталу			
		Фінансовий	Матеріальний	Споживчі	Організаційні	Управлінські	Людські
Об'єктивовані	Об'єктивовані	- грошові надходження; - інвестиції; - дебіторська заборгованість; - кредиторська заборгованість	- земля; - нерухомість; - обладнання; - складські запаси	- клієнтська база; - формальні коаліції, спільні підприємства, контракт на поставку	- організаційна система; - формалізовані процеси; - патенти; - бренди; - титульні дані	- система забезпечення ресурсами; - трансформаційні процеси; - управлінські рішення; - адміністративні ресурси	- контракти на управління; - документовані реєстри навичок та вмінь
	Нематеріальні	- кредитні рейтинги; - фінансові інструменти; - здатність виплачувати кредит (у порівнянні з аналогічними компаніями - на основі репутації); - гнучкість умов кредитування; - впевненість у надходженнях; - конвертованість нагромаджень	- виробнича гнучкість; - сучасність підприємства; - інфраструктура підприємства; - можливість реалізації активів; - право доступу; - якість складських запасів (ті, що можна використовувати, застарілі, залишкові)	- лояльність клієнтів; - якість договорів про поставки; - підрядні торги, конкуренція, розробки; - сила підтримки акціонерів (враховуючи авторитетних осіб); - мережа; - тиск регулюючих органів на бізнес	- адекватність структури; - неформальні процеси; - репутація організації; - значення бренду (сила, престиж); - продуктивність процесу дослідження і розробки; - якість корпоративного управління; - технологічні секрети, матеріали наочного вивчення; - неавні знання; - зрілість системи розвитку персоналу	- неформальні управлінські процеси; - продуктивність ресурсозабезпечення діяльності підприємства; - інноваційний ресурсоорієнтований шлях розвитку підприємства; - стратегічні наміри	- якість вищого керівництва; - досвід роботи вищого керівництва; - здатність до реалізації стратегії; - лідерські здібності; - здатність вирішувати проблеми; - лояльність працівників; - репутація працівників; - здатність працівників пристосовуватися

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Руус Й., Пайк С., Фернстрем Л. Интеллектуальный капитал. Практика управления / Й. Руус, С. Пайк, Л. Фернстрем. – М. : Высшая школа менеджмента, 2010. – 236 с.
2. Предеїн А.М. Роль ресурсів у стратегічному управлінні підприємствами / А.М. Предеїн // Бізнесінформ. – 2012. – № 9. – 318–325 с.
3. Смирнов Є.В. Гуманізація сутності ресурсів підприємства в економічній теорії / Є.В. Смирнов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://soskin.info/userfiles/file/2013/11-12%202013%20EX/Smirnov.pdf>.
4. Barney, J.B. Firm resources and substained competitvea dvantage // Journalofmanagement/ 1991/ Vol. 17. – № 1. – P. 99–120.

УДК 631.15:338.33

Трегуб О.М.
асистент кафедри управління
земельними ресурсами та кадастру
Харківського національного аграрного університету
імені В.В. Докучаєва

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ НЕЧІТКИХ МНОЖИН ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті уточнено визначення поняття диверсифікації господарської діяльності сільськогосподарського підприємства. Визначено критерії відбору сільськогосподарських підприємств до чітких та нечітких множин диверсифікованих підприємств. Вдосконалено підхід обчислення рівня спеціалізації та диверсифікації діяльності підприємства на основі ентропії (розсіяння) показників.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, диверсифікація, спеціалізація, теорія нечітких множин, ентропійний показник.

Трегуб Е.Н. ПРИМЕНЕНИЕ ТЕОРИИ НЕЧЕТКИХ МНОЖЕСТВ ДЛЯ ОПРЕДЕЛЕНИЯ УРОВНЯ ДИВЕРСИФИКАЦИИ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье уточнено определение понятия диверсификации хозяйственной деятельности сельскохозяйственного предприятия. Определены критерии отбора сельскохозяйственных предприятий в четкое и нечеткое множества диверсифицированных предприятий. Усовершенствован подход к расчету уровня специализации и диверсификации деятельности предприятий на основе энтропии (рассеяния) показателей.

Ключевые слова: сельскохозяйственное предприятие, диверсификация, специализация, теория нечетких множеств, энтропийный показатель.

Trehub O.M. THE THEORY OF FUZZY SETS USING FOR DETERMINE THE LEVEL OF ECONOMIC ACTIVITY DIVERSIFICATION IN AGRARIAN ENTERPRISES

The concepts of economic activities diversification were clarified in this article. It is also defined the criteria of the agricultural enterprises screening to exact or fuzzy sets of diversified enterprises. The methodical of enterprises specialization and diversification calculating on the base of entropy (scattering) parameters were proposed in this paper.

Keywords: agrarian enterprises, diversification, specialization, fuzzy sets theory, entropy (scattering) parameters.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс є одним із найкрупніших міжгалузевих комплексів України, основна діяльність якого спрямована на вирощування та переробку сільськогосподарської продукції. При цьому найбільша частка у структурі чистого доходу (виручки) від реалізації продукції припадає на виробництво продукції рослинництва і тваринництва, а дохід підприємств від інших галузей виробництва та від послуг у сільському господарстві залишається мінімальним. Це призводить до виникнення ряду економічних та соціальних проблем: неефективного та нераціонального використання існуючих ресурсів; звуження асортименту сільськогосподарської продукції; посилення внутрішньої конкуренції між виробниками продукції сільського господарства; зниження рівня рентабельності та конкурентоспроможності продукції; зниження розвитку сільських територій та збільшення рівня безробіття на селі.

Крім того, відсутність стабільності як у мікро-, так і макросередовищах не дозволяє сільськогосподарським підприємствам будувати плани на довгострокову перспективу, гальмує зростання економічних показників їх господарської діяльності, змушує шукати альтернативні шляхи розвитку.

Одним з таких шляхів є диверсифікація господарської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні та практичні основи диверсифікації різних секторів економіки в науковій та навчальній літературі розглядають В.Г. Андрійчук [1], О.С. Матвієнко [2], Л.П. Яновский [3], І.О. Олійник [4], Т.М. Лозинська, О.В. Зоренко [5], В.І. Ткачук [6], О.С. Томілін [7], Т.А. Євглевська [14], А.Л. Тупіцин та інші вітчизняні й зарубіжні вчені. Ними розроблені наукові засади здійснення диверсифікації виробничо-господарської діяльності, сформульовані особливості впровадження стратегії диверсифікації сільськогосподарського виробництва, визначені загальні методи диверсифікації підприємств.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте наразі відсутні методичні та практичні підходи до визначення рівня диверсифікації господарської діяльності, не визначені критерії оцінки впливу рівня диверсифікації на ефективність господарської діяльності сільськогосподарських підприємств. Неузгодженими залишаються показники визначення рівня спеціалізації та диверсифікації господарської діяльності сільськогосподарських підприємств.